



Nieuwsflits over IORP II

Top 10 meest gestelde vragen: deel 1 van 3

Terwijl het aftellen is begonnen voor de Europese Privacywetgeving naar 25 mei a.s., staat de volgende Europese wetgeving al voor de deur, IORP II. In onze Reflector van januari 2018 hebben wij uiteengezet wat de vereisten van IORP II voor Nederlandse pensioenfondsen gaan betekenen. Om u als pensioenfondsbestuurder verder te ondersteunen bij de daadwerkelijke invulling hiervan, zullen wij in een reeks van drie 'Nieuwsflitsen over IORP II' antwoorden geven op de meest gestelde vragen aan de bestuurstafel. Dit op basis van de vragen die wij uit de praktijk horen, vanuit een governance en risicomangement perspectief. Hierbij treft u onze eerste Nieuwsflits aan, waarin wij ook reflecteren op de implementatiewet van de herziene IORP-richtlijn, zoals die door minister Koolmees op 13 april jl. is aangeboden aan de Tweede Kamer. De volgende Nieuwsflits staat gepland voor de volgende maand. De maand juni staat bij S&V namelijk in het teken van IORP II. Wij organiseren dan, naast het uitbrengen van de tweede editie van de Nieuwsflits, drie interactieve Masterclasses over IORP II. U kunt zich hiervoor nog kosteloos aanmelden.

1. **Wat betekent de implementatiewet van de herziene IORP-richtlijn voor de inrichting van een pensioenfonds?**

In de periode vanaf het moment dat wij onze Reflector uitbrachten (januari 2018) is er een belangrijke stap op het gebied van wetgeving gezet. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) heeft een wetsvoorstel voor de implementatie van de herziene IORP-richtlijn (IORP II) aangeboden aan de Tweede Kamer. Zoals het er nu naar uitziet wordt het onderdeel "Beheerste en integere bedrijfsvoering" verder aangescherpt.

Er wordt een wetsartikel 'Sleutelfuncties' toegevoegd in art. 143a van de Pensioenwet en art. 138a van de Wet verplichte beroepspensioenregeling (Wvb). De sleutelfuncties zijn de risicomangement functie, de actuariële functie en de interne audit functie. In vergelijking met de Europese Richtlijn zijn de belangrijkste punten die de inrichting van een pensioenfonds raken wat ons betreft de volgende:

- **Functiedifferentiatie:** Uitvoering en verantwoordelijkheid. Er wordt een expliciet onderscheid gemaakt tussen houders van een sleutelfunctie en zij die een sleutelfunctie vervullen (lid 2 van bovengenoemde artikelen 143a en 138a). De houder is eindverantwoordelijk voor de functie.
- **Functiescheiding:** De actuariële- en risicomangementfunctie mogen samengevoegd worden; de interne auditfunctie mag niet samengevoegd worden met een andere sleutelfunctie. Uit de toelichting bij het wetsvoorstel blijkt dat de wetgever verwacht dat het veelal niet mogelijk zal zijn dat de rol van de houder van de risicomangement functie en interne auditfunctie kan worden uitbested. De Europese Richtlijn vermeldt echter dat de functie kan worden uitbested en maakt hierbij geen onderscheid tussen functiehouder en degene die de functie vervult (zie art. 31 van IORP II).
- **Proportionaliteitsbeginsel:** Aard, omvang en complexiteit. Houders van sleutelfuncties kunnen bestuursleden zijn (lid 2 van bovengenoemde artikelen 143a en 138a). Dit is een invulling van het proportionaliteitsbeginsel en het uitgangspunt dat de inrichting van sleutelfuncties niet tot al te belastende vereisten voor een pensioenfonds mag leiden.

- **Meldingsplicht:** De houder van een sleutelfunctie is verplicht eventuele materiële bevindingen en aanbevelingen op het gebied dat onder zijn verantwoordelijkheid valt, in ieder geval aan het bestuur van het pensioenfonds te rapporteren. Als de houder een bestuurslid is, geldt de meldingsplicht in voorkomende gevallen niet alleen aan het bestuur maar ook aan de raad van toezicht respectievelijk de visitatiecommissie. Bij een omgekeerd gemengd bestuursmodel moet er ook worden gerapporteerd aan de niet-uitvoerende bestuursleden.
- **Actuaris:** Positie verder versterkt. De certificerend actuaris mag de actuariële functie vervullen (nieuw lid 3 bij art. 148 PW en art. 143 WVB). De Europese Richtlijn kent het begrip ‘certificerend actuaris’ niet, dus in Nederland is dit een specifieke situatie. Hiermee wordt de positie van de actuaris verder versterkt. Een exacte invulling hiervan is nog niet bekend.
- Nadere **regelgeving** volgt. De precieze werkzaamheden van de sleutelfuncties worden nog opgenomen in het Besluit FTK en zijn nu nog niet beschikbaar (lid 5 van bovengenoemde artikelen 143a en 138a). Naar verwachting volgt deze regelgeving in het najaar.

2. Wat wordt de impact op de samenstelling van de commissies (bijvoorbeeld: mag de voorzitter van het pensioenfonds ook in de risicocommissie zitten of alleen als toehoorder)?

IORP II zegt niets over commissies an sich: de Europese Richtlijn kent het begrip ‘commissie’ niet. Dit neemt echter niet weg dat er invloed van IORP II uit kan gaan op de huidige invulling. Bijvoorbeeld in het geval de risicocommissie de risicomangementfunctie vervult, ligt het ons inziens niet voor de hand dat de voorzitter van het bestuur daar zitting in heeft. Immers, de voorzitter dient bij voorkeur ‘boven de partijen’ te staan, en dat laat zich moeilijk verenigen met het primair aansturen van of vervullen van de onafhankelijke risicomangement functie. Het heeft ons inziens vanuit een countervailing power perspectief ook niet de voorkeur dat de voorzitter van het pensioenfonds tevens de voorzitter is van een of meerdere commissies. Zoals altijd geldt ook hierbij het proportionaliteitsbeginsel en zal dit per geval bekeken moeten worden, rekening houdend met aard, omvang, complexiteit en sensitiviteiten. Ook is het goed om na te denken of de risk- en auditfunctie binnen één commissie kan worden belegd. Dit ligt in eerste instantie niet voor de hand.

3. Three Lines of Defence: wel of niet IORP II vereisten?

Wij zijn van mening dat de introductie van de drie onafhankelijke sleutelfuncties gezien kan worden als de introductie van het zogeheten Three Lines of Defence model. Dit model wordt weliswaar niet expliciet genoemd door de wetgever, maar het is in ieder geval een manier om de beoogde functiescheiding te realiseren en daarmee de onafhankelijkheid te waarborgen. Bij gereguleerde financiële instellingen is de risicomangementfunctie de tweede lijn en de interne auditfunctie de derde lijn. De eerste lijn wordt gevormd door ‘de business’ met aan het hoofd het management. Het management is verantwoordelijk voor de operationele beheersing van risico’s en doet de besluitvorming.

Bij pensioenfondsen vervult het bestuur de taak van het management. Ook in de commissies vindt veelal eerstelijns risicomangement plaats. In de beleggingscommissie wordt bijvoorbeeld namens het bestuur gemonitord dat de risico’s binnen de afgesproken grenzen blijven, of dat bij een belegging in een nieuwe categorie is stilgestaan bij alle risico’s.



4. Is de houder van een sleutelfunctie ook tweede of derde lijn of alleen de personen die daar daadwerkelijk invulling aan geven?

De Nederlandse wettekst maakt binnen de sleutelfuncties onderscheid tussen de houder en degene die de functie vervult. Als de risicomanagementfunctie wordt gezien als de tweede lijn, dan is de houder van de functie inderdaad ook onderdeel van de tweede lijn.

5. Volgens het wetsvoorstel van SZW mag de certificerend actuaaris, de (2e lijns) actuariële functie invullen. Geldt dan hetzelfde voor de certificerend accountant en de 3e lijns audit functie?

Certificerend actuaaris vs. adviserend actuaaris

Er is een grote overlap tussen de huidige taken van de certificerend actuaaris en die van de actuariële functie. Mede daarom maakt SZW het middels het wetsvoorstel mogelijk dat de certificerend actuaaris de actuariële functie kan vervullen (zie toelichting bij artikel 148 van de Pensioenwet en artikel 143 van de Wvb). In het wetsvoorstel van SZW wordt daartoe voorgesteld een uitzondering te maken op het uitgangspunt dat de certificerend actuaaris geen andere werkzaamheden mag verrichten voor het pensioenfonds dan het geven van een onafhankelijk deskundig oordeel over de jaarrekening. Dit is overigens nog steeds een wetsvoorstel waar discussie over is, en dus niet definitief.

Internal auditor vs. financial auditor als goedkeurende accountant

De huidige taken van de certificerend accountant (als financial auditor) houden verband met het proces dat leidt tot een proces van getrouwheid van de jaarrekening en de wettelijke taak als accountant. Dit is bedoeld als een andere taak dan die van de interne auditfunctie: die heeft tot taak de effectiviteit van de interne administratieve organisatie te beoordelen. Ons inziens kan de huidige certificerend accountant dus niet ‘zomaar’ de taken van de interne auditfunctie erbij nemen. Dit wil overigens niet zeggen dat een pensioenfonds niet kan besluiten de taken van de interne auditfunctie neer te leggen bij de certificerend accountant. Het ligt ons inziens echter niet voor de hand dat dit de huidige accountant die betrokken is bij het jaarverslag kan zijn, omdat de interne auditfunctie in principe ook het proces rondom het jaarverslag kan beoordelen. Het kunnen wel communicerende functies zijn, die op elkaars beoordeling vertrouwen.

6. De sleutelfuncties moeten onafhankelijk zijn. Hoe richt je de governance in volgens het criterium ‘onafhankelijk’?

In het kader van governance betekent ‘onafhankelijk’ dat een functie of taak zelfstandig, op basis van eigen inzicht en overtuiging en zonder invloed van andere partijen kan worden uitgevoerd. In het antwoord op vraag 3 hebben wij al aangegeven dat het Three Lines of Defence model hierom relevant is. Voor de inrichting van de organisatie is het van belang dat er duidelijke rapportagelijnen zijn en verschillende rollen voldoende zijn gescheiden.

De specifieke invulling is afhankelijk van de omvang van het pensioenfonds, maar ongeacht de omvang is het van belang dat de verantwoordelijken voor de functies rapporteren aan het bestuur en/of de raad van toezicht (als de functiehouder deel uitmaakt van het bestuur), respectievelijk niet-uitvoerende bestuurders. Bijvoorbeeld in het geval dat degene die de risicomanagementfunctie vervult een medewerker (manager) is van het pensioenbureau/bestuursbureau en de houder van de risicomanagementfunctie bestuurslid is, zal de medewerker moeten rapporteren aan het bestuurslid en in onze visie niet aan (bijvoorbeeld) de directeur van het pensioenbureau/bestuursbureau voor dit onderwerp.



Met andere woorden, de sleutelfuncties zijn organisatorisch van elkaar gescheiden. De lijnen komen pas bij elkaar op het hoogste niveau in de organisatie. Alleen dan is er sprake van onafhankelijkheid en kan het bestuur afgewogen besluiten nemen met de juiste checks & balances.

7. Wat gaat de internal auditor aan werkzaamheden uitvoeren?

De tekst van de IORP II Richtlijn is hier bijzonder algemeen over: “In het kader van de interne auditfunctie wordt onder meer geëvalueerd of het interne controlesysteem en andere onderdelen van het vastgelegde governancestelsel, in voorkomend geval met inbegrip van de uitbestede werkzaamheden, adequaat en doeltreffend zijn.” De Solvency II-regelgeving voor verzekeraars, dat enigszins model heeft gestaan voor IORP II, zegt ook niets over de inhoud van de audits bij verzekeraars, wel dat de interne auditfunctie een sleutelfunctie is. In de praktijk zien wij bij verzekeraars dat deze rol inmiddels is ingebed in de management control cyclus.

Wij verwachten dat de interne auditfunctie (niet limitatief):

- Een jaarlijks auditplan op zal stellen, te vergelijken met een beleggingsplan of IRM-plan.
- De audits waarschijnlijk ‘risk-based’ zal uitvoeren (de auditfunctie voert zelf de risico-identificatie uit van opzet, bestaan en werking van processen).
- Aan het bestuur zal rapporteren over de bevindingen.
- De mogelijkheid heeft om te escaleren naar de raad van toezicht/visitatiecommissie.
- Afstemt met de externe accountant over de administratieve organisatorische inrichting en de checks & balances.
- Afstemt met de risicomanagement- en compliancefunctie over hoe deze functionarissen de risicomanagementcyclus doorlopen.
- Audits op veranderprocessen, -projecten, integriteit, privacy en IT uitvoert.

De inhoud van de audits kan velerlei zijn. Veelal zijn dit onderzoeken naar de opzet, bestaan en werking van beleidsonderwerpen, zoals bijvoorbeeld het beloningsbeleid of het valuta-afdeckingsbeleid. Vanwege de efficiency zullen de onderzoeken risk-based zijn, dus op gebieden waarvan bekend is dat daar (mogelijk) de grootste risico’s worden gelopen. De interne auditfunctie kan zich hierbij baseren op de bestaande risico-identificatie uitgevoerd door/onder verantwoordelijkheid van het bestuur, of zelfstandig een identificatie uitvoeren als dit (naar eigen inzicht en verantwoordelijkheid van de auditor) nodig wordt gevonden.

8. Welke deskundigheidseisen worden vanuit IORP II gesteld aan functiehouders?

In artikel 22, lid 1 van de IORP II Richtlijn is beschreven dat er een deskundigheidsvereiste en een betrouwbaarheidsvereiste wordt gesteld aan het bestuur van een pensioenfonds alsmede aan personen die de sleutelfuncties vervullen. Het betrouwbaarheidsvereiste is voor allen dezelfde: een goede reputatie hebben en integer zijn. Pensioenfondsbestuurders hebben al ervaring met de invulling van de betrouwbaarheidsvereisten door DNB. Er is op dit moment geen sprake van een toets die omschreven staat in de wetgeving.

De deskundigheidsvereiste voor het bestuur stelt dat het als collectief moet beschikken over voldoende kwalificaties, kennis en ervaring om gezonde en prudente besturing van het pensioenfonds mogelijk te maken.



In de ‘Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur’ merkt de Pensioenfederatie op: “Van fondsbestuurders wordt vanwege de ontwikkelingen op het gebied van vermogensbeheer en risicomangement op het minimumniveau A, meer en diepere kennis verwacht dan voorheen.” De implementatie van IORP II zal naar onze verwachting bijdragen aan een hoger benodigd deskundigheidsniveau, om voldoende tegenwicht te kunnen bieden aan de experts die het fondsbestuur van informatie en advies voorzien. Bij bestuurders in de beleggingscommissies zien wij vaak dat wordt gekozen voor de norm ‘Voldoen aan geschiktheidsniveau B’. Het is dan raadzaam ditzelfde niveau te hanteren voor bestuurders die lid zijn van de commissies waarin het risicomangement en de interne audit zijn belegd, en voor de voorzitters van deze commissies het ‘expert’ niveau.

Voor de deskundigheidsvereiste voor personen die sleutelfuncties vervullen wordt in IORP II onderscheid gemaakt tussen de personen die de actuariële of interne auditfuncties vervullen enerzijds en de personen die de risicomangementfunctie vervullen anderzijds. Ongeacht welke functie het betreft dienen kwalificaties, kennis en ervaring voldoende te zijn om de functie naar behoren te kunnen vervullen. In het geval van de actuariële- en interne auditfuncties wordt daaraan toegevoegd dat het gaat om beroepskwalificaties en dito kennis en ervaring.

9. De Eigen Risico Beoordeling (ERB): wat is het en wanneer uit te voeren?

De wetgever eist meer en meer een risico gestuurde bedrijfsvoering. Zoals Solvency II bij verzekeraars per 2016 de ‘Own Risk & Solvency Assessment’ (ORSA) heeft geïntroduceerd, komt IORP II met iets soortgelijks voor pensioenfondsen: de Eigen Risico Beoordeling (ERB), vastgelegd in artikel 28 van IORP II.

Risicoprofiel

In het kort gaat het om een beoordeling van het risicoprofiel en het risicomangement van het pensioenfonds. Daarover moet in de ERB worden gerapporteerd. De ERB dient ten minste driejaarlijks of onmiddellijk na een significante wijziging in het risicoprofiel van het pensioenfonds te worden uitgevoerd. Bovendien dient de ERB integraal onderdeel uit te maken van de strategische besluitvorming van een pensioenfonds.

De IORP II Richtlijn verplicht de Europese lidstaten tot implementatie per 13 januari 2019. Gezien het feit dat de implementatie door de Nederlandse wetgever nog niet is voltooid, is het niet bekend of er voor Nederlandse pensioenfondsen een specifieke eerste datum komt waarvoor zij het ERB proces dienen op te zetten c.q. voor het eerst uitgevoerd moeten hebben. Wij nemen aan dat de Nederlandse wetgever dit zal vertalen in ‘eens in de drie jaar, te rekenen vanaf 13 januari 2019 of direct na een significante wijziging in het risicoprofiel’. Ofwel voor de eerste keer geldt: uiterlijk vóór 13 januari 2022 of direct na een significante wijziging in het risicoprofiel na 13 januari 2019. Anders zou er ons inziens in deze Richtlijn hebben gestaan dat het pensioenfonds per de inwerkingtredingsdatum over een ERB dient te beschikken, die ten minste eenmaal per drie jaar (of na significante wijziging van het risicoprofiel) moet worden geëvalueerd.

Een en ander laat onverlet dat het proces al kan worden ingericht, want de criteria zijn reeds in IORP II omschreven. In de ERB dient een pensioenfonds het volgende te laten zien:

- **Samenhang tussen strategie, risico en performance:** hoe is de ERB geïntegreerd in management- en besluitvormingsprocessen van het pensioenfonds?



- **IRM-methodiek:** welke methoden worden toegepast om risico's voor de korte en lange termijn, die impact hebben op de mogelijkheid om aan de verplichtingen te voldoen, te detecteren en te beoordelen?
- **Doelmatigheid van IRM:** een beoordeling van de doelmatigheid van het risicomanagementsysteem.
- **Belangenconflicten:** in geval van uitbesteding van de in IORP II bepaalde sleutelfuncties aan een sponsor, hoe belangenconflicten met de sponsor worden voorkomen.
- **Financieringsbehoefte:** een beoordeling van de totale financieringsbehoefte van het pensioenfonds om aan de verplichtingen te voldoen en indien van toepassing een beschrijving van het herstelplan.
- **Risico's voor pensioenuitkeringen:** een beoordeling van de risico's voor deelnemers en pensioengerechtigden met betrekking tot de uitbetaling van hun pensioenuitkeringen en de effectiviteit van daarop van toepassing zijnde beheersmaatregelen.
- **Bescherming pensioenuitkeringen:** een kwalitatieve beoordeling van maatregelen ter bescherming van de pensioenuitkeringen.
- **Operationele risico's:** een kwalitatieve beoordeling van de operationele risico's.
- **ESG-risico's:** als een pensioenfonds rekening houdt met ESG-factoren in het beleggingsbeleid, een beoordeling van de impact van deze ESG-risico's op de waarde van de beleggingen.

10. Wat regelt IORP II over beloningsbeleid?

In artikel 23 van IORP II zijn eisen gesteld aan het beloningsbeleid. In principe wordt vereist dat pensioenfondsen 'relevante informatie' over beloningsbeleid openbaar maken. Het bestuur is verantwoordelijk voor het vaststellen en toepassen van het beloningsbeleid. Dit beloningsbeleid heeft ook impact op het uitbestedingsbeleid (hierover meer in de volgende editie van deze serie over IORP II). Om de uitvoering daadwerkelijk te realiseren dient een duidelijke, transparante en doeltreffende governance te zijn ingericht. Ook dient het beleid door het bestuur ten minste driejaarlijks te worden geëvalueerd en indien nodig bijgesteld.

Inhoudelijk dient het beloningsbeleid ten goede te komen aan de strategische doelstellingen van het pensioenfonds en langetermijnbelangen van deelnemers en pensioengerechtigden. Het beleid dient bij te dragen aan adequaat risicomanagement door niet aan te moedigen tot het nemen van risico's die niet bij het risicoprofiel van het pensioenfonds passen. Er moet worden voorzien in maatregelen die belangenconflicten voorkomen.

De volgende 'Nieuwsflits over IORP II' is gepland medio juni 2018.

Meer weten over IORP II? Neem dan contact op met uw vaste contactpersoon binnen Sprenkels & Verschuren of download onze Reflector over IORP II vanaf onze [website](#) voor meer achtergronden over IORP II.



Wat horen wij aan de bestuurstafel?